

«Як же вицілів цей світ?..»,

або

«Ідеалізація без ідеалізації»

Хто з фахових літературознавців і літературних критиків пише нині про поезію? Не замовні, заплановані статті, огляди. Не до ювілею чи з якоїсь іншої поважної причини. Не використовуючи поезію і поетів як привід нагадати про себе. Хто пише про поезію, так би мовити, «з натхнення»? (Даруйте за архаїку – вона тут ще нагадає про себе.)

На гадку відразу приходять Іван Дзюба і Тарас Салига. У них справді широкий спектр: розглядають надто різних авторів наче із острахом обминути щось важливе, необхідне. Ось Борисові Чіпові під 70, а ніде про його творчість ні слова – Дзюба пише, як і про Володимира Затуливітра, якого «забули» ще задовго до його смерті, а після й поготів. Це тільки про окремих сучасників, а скільки про попередників!

Тарас Салига упродовж років нагадує про тих віршотворців, для яких (Маланюка насамперед) проблема бездержавності України була «проблемою стилю». Хіба це не актуально сьогодні? У зв'язку з «розбудовою» нашої державності та «стилістичним розмаїттям» нашої літератури.

Внутрішня територія, де знаходиться зона української лірики, викликає в пана Тараса неприховану тривогу. Першими, як завше, відійшли поети-воїни-«усусуси» (Українські Січові Стрільці). Мілітарний нерв Ольжича, Маланюка,

поетів УПА сприймається багатьма тепер як архаїка української душі. Декоративним орнаментом позначені для них і вибуховий темперамент Вінграновського, і скрипкові печалі Талалая. Тарас Салига написав про кожного не одну статтю, і здається, «розібрався» в цьому орнаменті.

Тут-і-тепер, як і сто-двісті-триста років тому є мотив-візерунок-малюнок (від наскельного до комп'ютерного), який «не підлягає часові» і може бути зафіксований поетом, бо для поета він завше «набуває сенсу». Тут я цитую дефініції Салиги, що у свою чергу цитує Василя Голобородька. Критик не міг не прийти у світ поета, який ще з юності (спочатку інтуїтивно – за законом самозбереження, а нині свідомо та цілеспрямовано) протистоїть всьому, що... Повторю рядок Голобородька, точно вихоплений із давнього вірша і зацитований у статті «Найверлібриші верлібри»:

Не розлучай воду і ріку...

Тарас Юрійович гостро відчув справжню динаміку образного ладу поета – за тим же «законом незнищенності матерії», де враховано і «самозбереження поета», його тонких матерій... Бо в поета немає «жодного слова у номінативному розумінні»: вода і ріка – це, безперечно, символи, метафори – у різних прочитаннях, у багатьох версіях.

Ще у 1965 році Іван Дзюба назвав образність Голобородька «дивосвітом» (передмова «У дивосвіті рідної хати» до виданої через десятиліття за кордоном збірки «Летюче віконце»), і майже через півстоліття справджується поетове – «не підлягає часові», себто не піддається нівеляції – виводить Тарас Салига.

Все має свою «історію», перебуває у динаміці. Ось вода:

*Цю воду я ношу
Поливати квіти.*

У «квіткописі» поета – «перевага квітів над спраглими» – так бачить критик і заводить нас у лабораторію міфотворення, де відсутня будь-яка піротехніка (не на сцені ж відбувається дійство), а все звично-реально і казково водночас:

*Це я, парубок у чорному одязі
Із помальованим сажею обличчям,
Переношу через велику воду
Дівчину із пучечком пролісків у руці –
Два пучечки пролісків.*

Критик знаходить і відповідне дієслово – «втаємничити». Це якраз те, чим у поезії займається Голобородько. Але це не місія мага чи майстерність циркового фокусника. Це трохи інакше. Для розуміння вкотре доцільно згадані слова самого поета: «Моє слово не вогнисте, в моїй поезії метелики і бджоли. Ви можете не бачити, ігнорувати, але Бог бачить: тут Україна». І в цьому останньому – поетова таємниця. Саме таємниця. Біля загадки (якщо то не «вічна загадка любові») стоїть розгадка. А біля таємниці? Може стояти поет.

Отже, у пошуку того, що не піддається корозії і «не підлягає часові» критик звертається до поета. Обирає такого, який «з'явився, аби не атрофувався національний ген». Аби повернути словам «світло, як у перші дні творення» (це з іншого поета). Аби продовжити традицію Шевченка, ставлення до якого – «ідеалізація без ідеалізації» (це вже

Тарас Салига). Аби все буденне і заяложене «втаємничити». Є такий поет. Але він вже перегорнув

*Сторінки без кольорових малюнків
І з чорними мурашками літер...*

Критик знову намагається розібратися з орнаментом поета, і може й розібрався б, але все-таки втручається час – у візерунки поета насамперед. Тож критикові доводиться цитувати: «За моєї пам'яті вмерла пісня – дівоча вечірня пісня». І нагадувати при цьому:

*Тут ми живем споконвіку,
Так довго,
Що вже й не розумієм назви наших річок...*

Критик фіксує значення слова «епіфанія» (часте в пізнього Голобородька) – «явлення надземної божественної сили». До кого ж іще? На що ж іще уповати?

За порядком цитат вибудовується «сюжет». Одна частина триптиху має підназву «віртуальний діалог», у якому «задіяна» поезія. А також вислови поета з періодики. На початку в мене йшлося і про тих, що нині пишуть про поезію (і про все інше) для самопіару (клоуни на кшталт ІБТ) – вони можуть обійтися без цитат. Тут Голобородько «говорить» набагато більше від Салиги, адже це діалог, де критик дає змогу висловитись поетові.

Не думаю, що це найвірніший шлях, але довіру, принаймні, викликає. Крім того, можна «послухати» і Панька Куліша про «калину об Різдві» як про «неможливість чомусь відбутися». «Калина об Різдві» – назва книжки поета на межі тисячоліть. На початку нового тисячоліття вже буде збірка «Дохла кішка». Зіставлення промовисте. Тут є цитата

(вже в поета) з мудрого Сходу, але думаю, що коментарі зайві.

«Як же вцілів цей світ?» – питає Тарас Салига. Без «вечірньої дівочої пісні» – не дрібниці у цьому світі, а повітря цього світу, де «трав`яні Грицики, Васильки, Миколайчики» «проспівані як люди і як квіти». Де «мої очі порожні без нив». Де «мене не відпускають із села коні».

Якби тепер взяв я в руки томик Голобородька, то може вибрав би інші рядки і фрагменти, але йду шляхом Тараса Салиги і радий, що до цього поета існує багато стежок і доріг.

А за словами і метафорами – щемливі картини, які викличуть трепет у багатьох. Не у всіх, звісно, але яке це має значення? Ну здавалось би – «Батько й мати продають нашу корову» – плечима знизуєте? – не написано, що на базарі. Але написано: «Батьки намагались не дивитися один на одного».

«Корови і коні виконують екзистенційні функції» (Тарас Салига).

Далі критик цитує про коней. Тут я зупиняюся.

Як же вцілів цей світ?

P.S.

Любо яблуньці жити в нашій хаті.

Тільки з того боку вікна (Василь Голобородько).

Василь Герасим'юк
лауреат Національної премії України
імені Тараса Шевченка